

Remissyttrande

Datum 2018-03-13

Diarienummer HS 2018-00055

Kulturdepartementet

Rosenbad 4

103 33 Stockholm

Yttrande över ”Transpersoner i Sverige – förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor (SOU 2017:92)”

Sammanfattning

Västra Götalandsregionen (VGR) välkomnar denna omfattande SOU och ser fram emot att delta i arbetet med att stärka ställningen och förbättra levnadsvillkoren för transpersoner. VGR har fokuserat på de förslag som rör hälso- och sjukvård samt rättighetsperspektivet och stödjer i stort förslagen i utredningen. Utredningen gör tydligt att det finns många förbättringsområden och att det finns stora vinster med nationell samordning. Det är tydligt att det behövs mer forskning för att i dialog mellan profession och målgrupp förbättra vård och service baserat på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Synpunkter på utredningens övervägande och förslag

14.1.1 Bättre samordning av och struktur på arbetet för hbtqi-personers rättigheter

Utredningen föreslår att ytterligare tre myndigheter ska bli strategiska myndigheter för att implementera *En strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck* som utredningen föreslår ska omarbetas till en handlingsplan. Eftersom utredningen påvisar att hälso- och sjukvården är central för att förverkliga de mänskliga rättigheterna för transpersoner, och att det förekommer diskriminering där, föreslår VGR att även SKL blir en strategisk aktör.

14.1.3 Kunskap om hbtqi-personers levnadsvillkor i relevanta utbildningar

VGR stödjer förslaget och ser det som en viktig åtgärd för att säkerställa att patienter i kontakt med hälso- och sjukvården får likvärdig, god och relevant information och service utifrån sina förutsättningar. Genomförande av förslaget skulle också kunna få de positiva följderna att hbtqi-personers dokumenterat låga tillit till hälso- och sjukvården ökar, samt att bemötandet upplevs bättre. Det är särskilt viktigt att ta fasta på transpersoners hälsosituation. Den låga tilliten leder idag till att transpersoner och icke-binära skjuter upp att söka vård, avstår att söka vård eller avbryter vårdkontakter. I utbildningarna bör alla grupper inom hbtqi ges likvärdigt utrymme.

14.1.5 Förbättrade möjligheter att resa

I utredningen framkommer att transpersoner är mer än dubbelt så utsatta för fysiskt våld än befolkningen i allmänhet och att merparten av detta sker i

kollektivtrafik. Även om VGR stödjer förslaget om att Jämställdhetsmyndigheten ska utreda vilka hinder som finns för att resa hade det varit bra om utredningen föreslog insatser för att minska utsattheten för just våld i kollektivtrafiken. Insatsen om att utreda hindren handlar inte om kollektivtrafiken utan om övriga inrikes- och utrikes resor.

14.1.7 Tillgängligare toaletter och omklädningsrum

VGR välkomnar förslagen om att göra toaletter och omklädningsrum tillgängliga för transpersoner och icke-binära. Detta har även visat sig vara önskvärt av fler i samhället som exempelvis personer med funktionsvariation som har assistenter av annat kön.

14.1.10 Stärkt och förbättrat arbete för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

VGR stödjer förslaget som handlar om att Folkhälsomyndigheten ges i uppdrag att se över statistik avseende överföringar av hiv i syfte att utreda om transpersoner bättre kan inkluderas i denna. Önskvärt vore att förslagets formulering ändras från ”om” till ”hur” så att det inte är en valbar inkludering. Det är angeläget att inkludera transpersoner i statistiken. Detta utifrån synliggörande och eftersom informationen om förekomst av hivöverföring kan leda till förbättrade preventiva insatser baserade på målgruppspecifika behov. Transpersoner är globalt en av de grupperna med högst hivprevalens (transkvinnor 25 %), statistik för Sverige saknas. I det hivpreventiva arbetet är det viktigt att kunna ge adekvat, normmedveten och tillgänglig information så att personer kan fatta informerade beslut om strategier för säkrare sexuella praktiker. VGR stödjer även förslaget om en nationell SRHR-strategi med ett tydligt integrerat hbtqi-perspektiv. Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter behöver finnas med som betydelsefull aspekt inom såväl den könsbekräftande vården som hälso- och sjukvården i stort.

14.3.1 Kunskapshöjande insatser och ett mer riktat arbete

VGR stödjer förslaget om att Folkhälsomyndigheten ges i uppdrag att genomföra en kunskapshöjande insats riktad mot personer med strategiskt ansvar för folkhälsa.

VGR stödjer den del av förslaget som innebär att anslag till civila samhällets organisationer höjs och permanentas men vill tydliggöra att ansvaret för suicidprevention ska ligga på berörda myndigheter, vars arbete kompletteras med civila samhällets organisationer.

Att uppdraga åt Folkhälsomyndigheten att kartlägga förekomst av ätstörningar bland transpersoner är viktigt. De åtgärder som Folkhälsomyndigheten ges i uppdrag att ta fram bör särskilt fokusera på att inkludera transperspektiv och höja transkompetens inom de verksamheter som möter patienter med ätstörningsproblematik. VGR ställer sig tveksam till den del av förslaget som inbegriper ANDT-strategi och ANDT-behandling. Förslaget är formulerat utifrån hela hbtq-gruppen, men VGR anser att det bör ses över om transpersoner och icke-binära har särskilda förutsättningar och behov i relation till homo-, bisexuella och queera. Utöver förslagen om kartläggningar av ätstörning och ANDT-problematik bland transpersoner vore det önskvärt att kartlägga förekomsten av

självskadebeteenden så som sex som självskada.

14.4.1 Ökad kunskap om en tryggare vård

VGR stödjer förslaget och ser att det är ett stort arbete som ligger framför oss och andra landsting. Utredningen påvisar att bemötandet av transpersoner inom hälso- och sjukvården brister och att bland annat rätten till icke-diskriminering och bästa möjliga hälsa inskränks. Utredningen föreslår att Socialstyrelsen får i uppdrag att göra en förstudie om vilka utbildningsinsatser för vårdpersonal som behövs. VGR välkomnar detta förslag men föreslår att insatsen inte begränsas till en förstudie utan att Socialstyrelsen, landstingen eller SKL får i uppdrag att genomföra utbildningsinsatserna.

Landstingens journalsystem och verksamheter är uppbyggda utifrån tvåkönsnormer, exempelvis ”mödrahälsovård”. Nya journalsystem som upphandlas behöver kunna sammanlänka journal med gammalt personnummer med journal med nytt personnummer. Sammanlänkningen bör inte ske per automatik utan i samråd med patient. Om patienten ej vill sammanlänka behöver relevant medicinsk historik kunna föras över till den nya journalen. Landstingen kommer att behöva stöd i att utveckla och upphandla journalsystem som fungerar för alla.

I väntan på upphandling av nya journalsystem med ovanstående funktioner bör nationella riktlinjer för vårdgivare tas fram med syfte att säkerställa rutiner för att patienten ska kunna journalföras oavsett personnummer samt ange könsidentitet själv. En sådan åtgärd skulle inkludera både personer som ännu inte bytt personnummer och icke-binära som i nuläget inte har möjlighet att ha personnummer som överensstämmer med könsidentiteten.

VGR ser vikten av att samtliga åtgärder som rör journalföring där patienten själv kan ange könsidentitet bör inbegripa samtycke från patienten. Andra vårdgivare med tillgång till journalen bör inte per automatik få information om patientens transidentitet. Transpersoner har ofta bristande tillit till hälso- och sjukvård och erfarenheter av kränkande bemötande. Detta kan göra att patienten inte vill komma ut för alla vårdgivare och ska själv kunna avgöra hur och när detta sker.

Kallelserutiner för exempelvis mammografi och cellprov behöver säkerställas vid byte av personnummer så att ansvaret för att göra ändringar inte faller på patienten själv.

14.7.2 Obligatorisk uppgift från Skatteverket, förbättrad information och en ny utredning

Utredningen visar att det inte finns någon vägledning för den administrativa processen som följer efter att den juridiska könstillhörigheten har ändrats. VGR föreslår att en vägledning skapas för att minska de administrativa problem som förekommer efter att en person har bytt juridiskt kön. Utredningen visar även att det finns bristande kunskaper om hur tjänstepersoner inom olika offentliga organisationer ska handlägga ärenden som berör personer med nya juridiska kön. Den föreslagna vägledningen skulle kunna användas för att ge berörda handläggare de baskunskaper som behövs.

14.7.4 Ökad patientsäkerhet

VGR stödjer förslaget om att Socialstyrelsen eller annan lämplig myndighet får i uppdrag att i samråd med landsting och regioner ta fram riktlinjer eller annat stödande material gällande frågan om hantering av byte av personnummer i journaler. Kompetensen om transidentiteter och transpersoners livsvillkor behöver stärkas hos patientnämnder så att patienter kan få hjälp i de fall där vården brister.

14.9.1 Bättre inkludering av transpersoner i enkäter och undersökningar

VGR stödjer förslaget att SCB ges i uppdrag att ta fram ett stödmaterial för hur offentliga aktörer kan inkludera binära och icke-binär transpersoner i enkäter och undersökningar.

16.1.1 En överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting

Utredningen föreslår att regeringen tar initiativ till att en överenskommelse med SKL ingås i syfte att göra den könsbekräftande vården mer jämlik över landet. Till överenskommelsen knyts ett belopp för fördelning mellan de olika teamen och specialistläkare inom olika vårdområden. Fördelningen ska ske utifrån längden på köerna och teamens prestationer, och justeras vid behov. VGR stödjer förslaget med följande synpunkter:

Förslaget innebär att ekonomiska resurser ska fördelas utifrån utredningsteamens prestationer och VGR anser att det måste förtydligas vad prestationer innebär i sammanhanget. Här bör förutom antal väntande och teamets prestationer även tas hänsyn till inflöde av patienter per år och vad som ingår i teamets uppdrag t.ex. om det även inkluderar information, utbildning, uppföljning etc.

Syftet med förslaget är att göra den könsbekräftande vården mer jämlik nationellt. En jämlik könsbekräftande vård behöver reformeras med egenremiss hos alla vårdgivare och möjlighet att söka vård oavsett ålder. Samtidigt behöver kompetensen höjas hos de verksamheter som idag remitterar till den könsbekräftande vården. Den könsbekräftande vården behöver också ha ett SRHR-perspektiv, då sexuell hälsa ofta osynliggörs både i samband med könsbekräftande vård och i eftervården.

16.2.1 Tillgängligare information och vård

VGR instämmer med utredningens bedömning och anser att den föreslagna överenskommelsen med SKL (**16.1.1**) bör utgå från föreliggande SOU för att öka patienternas inflytande och göra den könsbekräftande vården mer patientcentrerad.

Enligt uppgift så pågår ett arbete från SKL:s sida med att ta fram en nationell patientenkät om vården avseende könsdysfori på landets utredningsenheter. Representativa undersökningar saknas på området och för att få en tydlig bild av hur vården upplevs skulle exempelvis alla som söker vård under en viss tid kunna tillfrågas. Upplevelsen är att det finns för lite kunskap på området och att de undersökningar som gjorts har allt för få respondenter för att kunna ses som generaliserbara.

16.3.1 Utredning om lagstiftning mot ingrepp och åtgärder för förbättrad vård för alla med intersexvariation

VGR stödjer förslaget med följande synpunkter: den föreslagna utredningen bör syfta till att ta fram nationella riktlinjer för kirurgiska och andra ingrepp på personer med intersexvariationer. Särskilt fokus bör ligga på barnets rättigheter och kompletteras med föräldrastöd så att vårdnadshavare kan fatta informerade och rättighetsbaserade beslut avseende eventuella ingrepp på barnet. Det föreslagna kunskapsstödet bör beakta den kritik som riktas mot att Sverige gör omotiverade och irreversibla ingrepp på barn utifrån genusnormer. Det är viktigt att kunskapsstöden tas fram i samverkan med aktuella professioner och har stöd i forskning och beprövad erfarenhet.

Övrigt

I utredningen står att Västra Götalandsregionen har en rättighetskommitté som består av representanter från regionala RFSL-förbund och FPES.

Västra Götalandsregionen har en politisk kommitté som heter kommittén för mänskliga rättigheter. Kommittén har bland annat ett samråd för jämställdhet och hbtq-frågor där tre politiker varje kvartal möter representanter från bland annat regionala RFSL-förbund, FPES, Homan och EKHO Göteborg.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen
Västra Götalandsregionen

Jonas Andersson
Hälso- och sjukvårdsstyrelsens
ordförande

Ann Söderström
Hälso- och sjukvårdsdirektör